

Сіваш Т. Д. Особливості художньо-творчого розвитку учнів початкової школи / Т. Д. Сіваш // Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи : матеріали третьої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. Випуск 4. / упорядники: О. І. Кіліченко, Л. І. Хімчук. – Івано-Франківськ, 2017. – С. 88-91.

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сіваш Т.Д.

*аспірант
Вінницький державний
педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського*

Анотація. У статті висвітлюється важлива проблема розвитку художньо-творчих здібностей учнів початкової школи в аспекті освітньої інноватики. Автор акцентує увагу на сенситивності молодшого шкільного віку щодо творчого розвитку дітей, для яких творча діяльність стає природною і необхідною формою пізнання матеріально-предметного світу, виявляє резерви особистості, нові шляхи власного удосконалення. Наведено аналіз поглядів дослідників щодо розвитку здібностей дітей, творчої самореалізації. Простежено особливості світових технологій мистецької освіти та визначено їх спрямованість на стимулювання художньо-творчого потенціалу особистості.

Ключові слова: освітній процес, початкова школа, молодші школярі, розвиток, художня творчість, творча діяльність.

Abstract. The article covers an important problem of the development of artistic and creative abilities of elementary school students in the aspect of educational innovation. The author focuses on the sensitivity of the junior school age to the creative development of children, for whom creative activity becomes a natural and necessary form of knowledge of the material-objective world, manifests the reserves of personality, new ways of self-improvement. An analysis of researchers' views on the development of children's abilities, creative self-realization is presented. The features of world technologies of artistic education are traced and their orientation on stimulation of artistic and creative potential of a person is determined.

Key words: educational process, elementary school, younger schoolchildren, development, artistic creativity, creative activity.

На сучасному етапі соціально-культурного розвитку України особливого значення набуває формування всебічно розвиненої, соціально активної особистості, здатної до примноження матеріальних і духовних скарбів

суспільства. Особлива роль у формуванні творчої особистості належить початковій школі, адже саме молодший шкільний вік визначається психологами і педагогами як «період нижчої вікової межі креативного поля», тобто початковим у становленні творчої особистості. Для учнів молодшого шкільного віку творча діяльність стає природною і необхідною формою пізнання світу, вона виявляє резерви, нові шляхи власного удосконалення.

Проблема художньо-творчого розвитку молодших школярів висвітлена в роботах В.Барко, О.Борисової, І.Волкова, В.Вільчинського, Н.Вітківської, І.Гадалової, Н.Гурець, Д.Джоли, С.Левіна, В.Рожкової, Т.Сущенко, В.Сухомлинського, В.Томашевського. Роль фізіологічних та психологічних факторів творчості досліджували О.Бакушинський, Л.Виготський, У.Джемс, П.Енгельмайер, В.Зінченко, В.Кірієнко, Г.Кершенштейнер, В.Кузін, Л.Леонт'єв, Н.Наумова, К.Платонов, Я.Пономар'єв, С.Раппопорт, К.Річі, О.Рубінштейн, Е.Торранс. Використання мистецтва як чинника розвитку творчої особистості було предметом ряду досліджень у філософії (Є.Басін, І.Зязюн, Л.Коган, В.Кудін, Г.Шевченко та ін.), психології (Р.Арнхейм, О.Бакушинський, Л.Виготський, В.Кузін, та ін.), педагогіки (В.Вільчинський, В.Кузь, М.Лещенко, Б.Ліхачова, Л.Масол, М.Миропольська, Б.Неменський, О.Рудницька, О.Савченко, Г.Тарасенко, А.Щербаков, А.Щербо та ін.). Автори цих досліджень мають спільну позицію щодо необхідності збагачення особистості дитини цінними духовно-художніми враженнями, емоційністю сприйняття навколишнього світу, розвитком її здібностей, творчою самореалізацією.

Творчість – продуктивна людська діяльність, здатна породжувати якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення [2, с.326].

Художня творчість – діяльність, спрямована на естетичне освоєння дійсності та задоволення естетичних потреб людини, характерними особливостями якої є опора на наочно-образне мислення, перевага емоційного компонента, реалізація у мистецтві як особливій формі суспільної свідомості; продуктом художньо-творчої діяльності є художній образ, відображений у

матеріальному об'єкті (в картині, скульптурі, літературному творі тощо) [3, с.20 – 21].

В світових підходах до художньо-творчого розвитку дітей відповідно до оригінальності рис національних систем та загальних тенденцій існують деякі відмінності. В елементарній (початковій) школі Франції, яка зберігає наступність з материнською школою, програми передбачають єдність основних видів діяльності – сприймання, пізнання та оцінювання творів мистецтва національної та інших культур і художньо-творчого самовираження. У Бельгії у початковій школі цикл мистецьких предметів (artistic education), що становить єдину чотирикомпонентну освітню сферу (“музика - малювання - танець – драма”), викладається одним учителем, який може на власний розсуд, але з урахуванням інтересів, потреб і здібностей дітей створювати підгрупи для розвитку художніх здібностей учнів. Філософія норвезької освіти не протиставляє мистецтва наукам, тому мистецтва вивчаються і як самостійні предмети, і як естетична складова змісту інших дисциплін та навчальних тем, використовуються як метод навчально-виховного процесу [8]. Заслуговує на особливу увагу модель художньо-естетичної освіти в Японії, що ґрунтується на ідеї здатності кожної людини відчувати природну красу. Традиційно в цій країні вважають, що можливо й необхідно розвивати не лише інтелект, а й емоційність, що є основою естетичного сприйняття, тому здібності поета, художника й музиканта можна й потрібно розвивати в кожній дитині [1, с.28].

В англomовних країнах (США, Канаді, Великій Британії) поширення набули різноманітні інтегровані курси з естетичним компонентом. Естетизація педагогічного процесу здійснюється за технологією створення естетичного поля і передбачає чотири основні шляхи реалізації програми “Виховання мистецтвом”: 1) розробка інтегративного курсу, на викладання якого відводиться шоста частина щоденного навантаження; застосовується “групове викладання”, тобто співробітництво викладачів мистецтвознавчого циклу; 2) доповнення змісту кожної навчальної дисципліни естетичним компонентом і водночас диференційоване вивчення предметів мистецтвознавчого циклу; 3)

періодичне проведення тематичних занять-блоків, де окремі мистецтвознавчі та загальноосвітні дисципліни інтегруються навколо спільних для них понять; 4) викладання мистецтва як базової основи загальної освіти [6].

Світові технології мистецької освіти спрямовані на стимулювання художньо-творчого потенціалу особистості, виховання потреби й здатності дітей до самореалізації та духовного самовдосконалення.

Першою умовою художньо-творчого розвитку учнів, на думку Н.Миропольської, є організація цілеспрямованого емоційно-почуттєвого контакту школярів з різними проявами естетичного в навколишньому світі, що сприяло б вирішенню завдань: загострення емоційної сприйнятливості школярів до різних проявів естетичного як в житті, так і в мистецтві; збагачення їх уявлення чуттєво-образною інформацією; формування навички естетичної оцінки різноманітних виявів прекрасного (потворного); пробудження інтуїції, витонченості сприймання мистецтва; підготовка до емпатійного входження дитини у світ мистецтва [5, с.134].

Видатний вітчизняний педагог В.Сухомлинський вагомим засобом художньо-творчого розвитку дітей вважав творчу літературну діяльність, до якої активно залучав усіх учнів без винятку. Під час спостережень він навчав дітей схоплювати найістотніше у предметах та явищах, виділяти їх ознаки у певній послідовності, зображати ціле через подачу найхарактерніших ознак і властивостей. Уже в перший рік навчання учні Павлиської школи складали усні й письмові твори-мініатюри, а за три роки навчання кожен учень складав по 40–50 творів на теми з особистих спостережень. Крім творів, В. Сухомлинський навчав молодших школярів складати казки, пробуджуючи в учнів інтерес до неї, активізуючи уяву та фантазію дитини й засобами прослуховування музичних творів. “Я вважаю, – писав він, – що в початковій школі ігнорується казка... Потрібно повернутися до неї! Казка – дитяча творчість. Без неї не можна уявити дитинство” [7, с.184].

Однією з умов розвитку художньо-творчих здібностей учнів, на думку Л.Масол, є створення естетичного середовища в навчальному закладі, що

охоплюватиме естетику предметного середовища, в якому школярі зможуть реалізувати свої художньо-творчі здібності, та естетику соціально-педагогічного середовища. Школа із специфічним соціально-культурним середовищем має бути відкритою до контактів із закладами культури і мистецтв, до взаємодії з професійними та самодіяльними мистецькими колективами і відомими митцями [6]. Саме художньо-естетичні аспекти шкільного життя мають змогу нейтралізувати зовнішні антиестетичні впливи макросередовища, засобів масової інформації, формувати естетичну свідомість учнів, розвивати їх художньо-творчі здібності.

В організації художньо-творчого розвитку молодших школярів пропонується використання наступних засобів: естетичне спілкування як особлива умова взаємодії вчителя та учня спрямована на зацікавлення дітей, розвиток у них активності, пробудження в кожній дитині віри в її творчі здібності; природа містить в собі різноманітні чуттєво-естетичні властивості і завдяки цьому має величезні можливості для розуміння дітьми багатства та розмаїття світу; мистецтво (музичне, літературне, образотворче, декоративне, театральне,) формує художньо-естетичний смак, дозволяє коригувати свій естетичний ідеал, співвідносити ціннісні орієнтири різних епох і народів; естетичний предметний простір підвищує активність, творчий характер художньої діяльності дітей, її результативність; самостійна художня діяльність дітей (музична, образотворча, художньо-ігрова) являє собою процес і засіб формування в учнів здатності відчувати, розуміти і любити мистецтво, розвитку потреби в художньо-творчій діяльності, формування світосприйняття дитини засобами мистецтва; різноманітні види ігор: дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові, театральні, ігри-фантазування, ігри-драматизації тощо.

Враховуючи зазначене вище, слід зауважити, що умовою художньо-творчого розвитку є формування особистісно-ціннісного ставлення дітей до мистецтва та дійсності, їх світоглядних уявлень, розвиток загальних та спеціальних здібностей особистості, художньо-образного мислення. Фундаментальною основою технологій художньо-творчого розвитку дітей є

розвиток емоційно-чуттєвої сфери дітей, мистецька освіта школярів (здобуття знань, розвиток навичок, оцінювання та інтерпретація художніх творів, творча художня діяльність), інтегрований підхід до проведення занять (використання естетичного компоненту у вивченні шкільних предметів), пізнавальна соціально-культурна діяльність (участь школярів у художньо-культурних проектах, програмах), надання естетичних якостей предметному простору школи. Слід зазначити, що досвід організації художньо-творчого розвитку дітей заслуговує на подальше вивчення та впровадження у практику системи освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волинець Л. Художньо-естетична освіта в Японії / Л. Волинець // Мистецтво та освіта. – 2002. – № 1. – С. 28 - 30.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. / С.У. Гончаренко. – К.: “Либідь”, 1997. — 375с.
3. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одаренности / Е.П.Ильин. – СПб: “Питер”, 2009. – 434 с.
4. Малахова И.А. Развитие личности / И.А. Малахова. – Минск : Издательский Дом “Белорусская наука”, 2003. – 234 с.
5. Миропольська Н.Є. Мистецтво слова в структурі художньої культури учня : теорія і практика. – К. : Парламентське видавництво. -2002. – 204 с.
6. Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах (151/11) Режим доступа: http://www.yur-info.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1182&article_id=165701#
7. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти / В.О. Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. –Т. 2. – 670 с.
8. The Education System in Norway (2000 – 2001) // Eurybase 2001. The information data base on Education Systems in Europe [Електронний ресурс] // <http://www.eurydice.org/Eurybase/Application>